הנהלת חשבונות

חזרתי ארצה ובבת אחת, תוך כדי קריאת עיתון ראשון שנזדמן לידי, צללתי לתוך ים הידיעות הקטנות והגדולות, התובעות תגובה מיידית, ומייד פרח מזכרוני ונדחק הצידה הטיול בגראנובל (שאת תיאורו הבטחתי), שלושת הימים המטורפים שבליליתי באמסטרדם, שיחות רועי־הזונות הישראליים בפרנקפורט, ולילות רומא בפיאצה סנטה־מאריה שבטראסטברה.

לא צריך הרבה. די לקרוא עיתון עברי אחד בעיון, ובבת אחת מתמלאים המצברים שלי, המתח הנפשי מגיע לנקודה קריטית, ולולא הייתי מוגבל בשטח, נדמה לי שהייתי יכול למלא את השבועון כולו בתגובות חימה וזעם על המתרחש כאן ביום־חול רגיל.

ניקח שתי בעיות שהעסיקו בימים האחרונים (ואשר ימשיכו כנראה להעסיק) את דעת־הקהל בארץ.

שכר הפרקליטים

אני לא מתכוון לדוש בבעייה שכולם כבר דשו בה. כל מה שהיה להגיד על שכר־טירחה הוגן וסביר, על פער הכנ־סות, על עורכי־דין שעוסקים בפוליטיקה ולהיפך — כבר נאמר באפקטיביות על־ידי עמיתי, העתונאים מסקציית המתרג־זים.

אני לא אכנס אפילו לתרגיל הקלאסי שספיר ביצע כדי למנוע תחיקה רטרו־אקטיבית ואת התפטרותו של שר־המיש־פטים. בדיוק כמו שהתפטרותו של פריד־מן חסכה מהממשלה את הטירחה לדון במסקנות ועדת־ויתקון, כך ויתור הפרק־ליטים על חלק משכרם פטר את הממ־שלה מהאי־נעימויות הכרוכות בדיון ב־שאלה הזו. הקונץ הצליח.

לכל מה שנאמר כבר רציתי להוסיף רעיון אחד, שהעסיק אותי גם בשעת הדיונים על קיצוצים בתקציב מישרדי־הממשלה השונים. אני הבנתי אז את ה־שרים, שעשו שמיניות באוויר כדי לקבל אישור לתקציבים המוגדלים ש־תבעו, וסרבו בכל תוקף לערוך קיצוצים כלשהם, ואני בהחלט יכול להבין את הפרקליטים ש־הסכימו לוותר על חלק משכר־הטירחה הגבוה שהוצע להם רק לאחר שהופעל עליהם מכבש ספיר. גם לו הציעו להם שכר־טירחה כפול מזה שהוצע להם, הם ודאי היו מקבלים את ההצעה כדבר מובן מאליו.

בעולם בו עדיין לא הומצאה שיטה למדידת כושרו, כשרונו (ומכאן ערכו היחסי או מעלתו) של אדם, אשר איננה מבוססת על תמורה כספית עבור שרותיו, קשה להניח שמישהו יסכים מרצונו להפ־חתת שכרו, שכן כל שינוי לרעה (או אי־שינוי לטובה) בשכרו פרושו אוטומטית שינוי לרעה במעמדו, ובהערכת החברה לגבי תרומתו לניהולה התקין.

הכסף, מעל ומעבר לכוח־הקנייה אותו הוא מייצג, משמש כאמת־מידה ומד־סיווג מקובל, וכימעט בילעדי, להישגיו של הא־דם. אילו היינו עובדים אך ורק לשם סיפוק צרכינו ההכרחיים ביותר, ניתן היה בנקל להציב סייג לתמורה המגיעה לנו עבור תרומתנו לחברה, גם אם צרכינו ההכרחיים ביותר כוללים בית פרטי, מכו־נית, מזגן־אוויר, טלוויזיה, מכונת־כביסה, מברשת־שניים חשמלית ושאר כלים המ־שרתים את נוחיותנו ורווחתנו.

מעבר לנקודה מסויימת אין בכוחו של הכסף לספק את צרכיו הגופניים והרוח־ניים של האדם. הרי לא נוכל בעת וב־עונה אחת לישון ביותר ממיטה אחת, ולא נוכל לאכול יותר מ־4 ארוחות מפו־ארות ביום, ולא נוכל להגיע למחוז־חפצינו ביותר ממכונית אחת, וגם אם נציב מכשיר טלוויזיה, רדיו וטלפון בכל חדר, נגיע לסכום מסויים שמעבר לו הופך השכר שלנו להון מצטבר.

ההגיון היחידי שבצבירת הון טמון ב־פחדים שלנו מפני „יום סגריר”, אך גם לביטוח שבצבירת־הון יש איזה שהוא גבול הגיוני. אדם שצבר, נניח, חצי מיל־יון לירות, שוב אינו צריך לדאוג לפרנסה עד סוף ימי חייו. שכן השקעת ההון ש־צבר בניירות ערך בטוחים, או בתוכנית חיסכון כלשהיא, תבטיח לו הכנסה של כ־50,000 לירות לשנה, ובכל זאת אין אותו „מסודר לכל החיים” מסתפק בהון שצבר ובפירותיו וממשיך במאמציו להכ־פילו ולהשלישו עד אין סוף, עד כלות הכוחות ועד הרגע האחרון. למה?

מעבר לסיפוק יצריו הגופניים של הא־דם, משמש הכסף אמצעי לסיפוק יצריו הנפשיים. הכסף הוא אמת־מידה להישגיו. הכסף מקנה לאדם כוח ושליטה, שאף הם מהווים אינדיקאטור להישגיו, שבתמורה להם זוכה האדם ליחס של „כבוד” והערכה מצד החברה, המדינה, העולם.

להישגיו של אדם ולכוח שלי־טתו אין סייג, חוץ מהמוות השם להם קץ. מיספר השלבים בסולם־ההצלחה הוא אינסופי, והייעד האחרון הוא תמיד שלב מעל השלב שהושג על־ידי אחר. (ב„נס במילאנו”, כאשר אחד ה־חלכאים מונה עד כלות הנשימה את מיספר המיליונים בהם הוא מבקש לזכות, תובע עני מרוד שלידו את כל המיליונים האלה ו„עוד מיליון אחד”).

לפני שאני מסתבך עוד יותר בדיסר־טציה השטחית שלי על ערכו של הכסף בחייו של אדם, נחזור מהר לפרקליטים. שכר־הטירחה הגבוה שהוצע להם נראה בעיניהם כסביר, לא משום שהוא מהווה תמורה נאותה לשעות־העבודה שהקדישו לפרשת „נתיבי נפט”, אלא משום שהוא מציין את מידת ההערכה של העם (המ־דינה) לעבודתם, ואת מעמדם בסולם ה־סטאטוס החברתי.

במילים אחרות: שכר־הטירחה הוא אות־הצטיינות, ואילו נהגה הממשלה לחלק את „אות לגיון הכבוד”, כמו בצרפת, ייתכן שהיתה חוסכת לעצמה הוצאות ניי־כרות. אין לי ספק שפרקליטים רבים היו מבכרים אות־כבוד וציון־לשבח על כל סכום שהיו מציעים להם. בסך הכל האדם רוצה שיתייחסו אליו בכבוד, ושיקנאו בו.

לתבוע מהפרקליטים שיוותרו על מח־צית שכרם, זה כאילו לתבוע מהם שי־וותרו על מחצית כבודם.

פורנוגרפיה וארוטיקה

„הוועד להגנת קודשי ישראל” ממשיך לנהל מאבק נגד פתיחת חנות לתכשירי מין בירושלים. הוועד הבטיח להשתמש בכל האמצעים שיש בידו, „ואם יהיה צו־רך במעשי התאבדות, יימצאו אנשים שיעשו זאת,” נאמר בהחלטת הוועד. עד כדי כך.

בואו נפטפט קצת על מין, ארוטיקה ו־פורנוגרפיה.

כפי שכבר כתבתי כאן בהזדמנות, לי אישית אין עניין בסרטים ובצילומים המ־כונים „פורנוגראפיים”. הסתייגויותי ב־תצלומי עירום ומישגל אינן על רקע מו־סרי, כי אם אישי ואנוכי לגמרי. שום אשה אינה יכולה להיות עירומה כפי שהיא יכולה להיות עירומה בדמיוני. ה־רמז המפעיל את דמיוני מגרה אותי הר־בה יותר מהאמת העירומה. זו בעייה אישית שלי, נאמר, אך מובן שלא היה עולה בדעתי להציע איסור הדפסת או הקרנת חומר פורנוגראפי. מי שרוצה להראות — שיראה. מי שרוצה לראות — שיראה. חופש־הדיבור כולל, בעיני, גם את החופש לדבר על מין בכל צורה.

כל אדם בר־דעת לא יוכל להכחיש ש־פורנוגראפיה היא שאלה של גיאוגראפיה, ושיחסם של בני־אדם לאירוטיקה שונה במקומות ובזמנים שונים. על הכסא הוויק־טוריאני, שאת רגליו נהגו לכסות מחמת צניעות, יושבת היום דוגמנית־עירום ברי־טית, המשבחת במודעה מיסחרית את מעלותיו של נייר־טואלט יאפני. די להז־כיר, נדמה לי, יצירות כמו הקא־מא־קאלה (מיקדש האהבה ההו־די) הקאמא־סוטרא (השולחן־ערוך ההודי לתורת המישגל) וספרים של בוקאצ׳יו, ראבלה, צ׳וסר, פיטיגרי־לי, לורנס, הנרי מילר, ג׳ויס — כדי להמחיש את היחס השונה ל־ארוטיקה בזמנים ובמקומות שו־נים. אותו הדבר אמור ביחס לציו־רי עירום של גדולי הציירים ב־עולם.

מילון אוכספורד מגדיר פורנוג־ראפיה כ„תיאור זימה וניבול” ו־„ספרות העוסקת בדברי זימה ותו־עבה”. מובן שהגדרה זו לא עו־זרת לנו הרבה, משום שהיא מנ־סה להסביר ערך יחסי אחד בעזרת ערכים יחסיים אחרים. „זימה”, „ניבול”, ו„תו־עבה” אינן ניתנות להגדרה אובייקטיבית, שתהיה מוסכמת על כל האנשים בכל המ־קומות והזמנים, כך ששוב אנו מגששים בערפל. הגדרת החוק הישראלי מדברת, אם אינני טועה, על הפצת דבר־תועבה שיש בו גרוי יצרים לשמו, ואשר יש בו כדי להשחית. מובן שגם הגדרה זו ה־א מגוחכת, ומבוססת על יסודות מעורפלים ויחסיים.

מה זה תועבה? מדוע, לכל הרוחות, ייחשב תיאור חזותי או מילולי של מיש־גל כ„תועבה” וכדבר „בלתי־מוסרי”, שעה שתיאורי אלימות, הרג ומלחמה מותרים — ובמקרים מסויימים אף רצויים — ב־אמצעי־התקשורת ההמוניים? מדוע צי־לום של כידון החודר ללבו של אדם ודם — שפע של דם! — הניתז מתוכו לא ייחשב כדבר תועבה, ואילו צילום האקט האנושי של אבר מין זכרי החודר ל־פותה (או, אם אתם מבקרים דימויים לי־ריים יותר: „שרביט תשוקתו של הגבר האובד ביערות העד של גן עדן האשה”) יחשב כתועבה? מדוע?

אני יודע מ ד ו ע. כולנו תוצאה של שטיפת־מוח אתית ואסתטית (חינוך) ה־מופעלת עלינו בהתמדה ע״י ההורים, המ־חנכים, הסביבה. אני יודע מדוע מעוררת פורנוגראפיה סלידה אצל אנשים רבים. אי־נני שואל לסיבות, כי אם ל צ י ד ו ק. אדם בר־דעת חייב יום אחד לעצור ולשאול את עצמו האם רגשותיו הכנים והעמוקים ניתנים לצידוק אובייקטיבי והגיוני, ואם לא — האם יש בכוחו לחולל בהם שנוי?

האם אתם מסכימים איתי ששום נושא בעולם אינו „מכוער” לכשעצמו, ששום בעייה אינה מקודשת מכדי לעסוק בה, ושבעצם לא ה„מה” קובע, אלא ה„איך”?

אם הסכמתם עד כאן, פירושו של דב
שמותר לכתוב, לצייר ולצלם הכל, בתנ
ש... לא. בעצם ללא כל תנאים. כמו שא
אנו רשאים לאסור פירסום שירה גרוע
ספרות שטחית וציור או צילום „ק
טוב”, כך אין אנו רשאים גם לאסור פי
סומה של ארוטיקה גרועה או פורנ
גראפיה. הכל מותר, והרשות נתונה.

הלאה. בואו נחפש תשובה כנה לע
מיספר שאלות בלתי־נוחות: מה ההצד
לאיסור המוטל על תיאור פעילו
המינית של האדם, כאחד מאמצע
הביטוי הרבים והמגוונים העומ
דים לרשותנו? במה פעילות זו נחות
או קדושה מכל פעילות גופנית א
רת, הכרוכה בקיומו ואושרו ש
האדם.

צעד דראסטי אחד נוסף (קדימ
או אחורה — כרצונכם): מה הה
דקה לאיסור פעילות מינית בפו
בי, כאמנות או אפילו כבידו
למה אנו מוכנים לראות מ
במה או במיגרש מישחקים הפג
פומבית של יכולת שאר אמצעי
ביטוי הגופניים והרוחניים של
אדם, ולא נהיה מוכנים להתיר הצגה בפו
בי של פעילות גופנית ורגשית הכרו
במישגל?

מדוע מישחקי כדורגל, ולא מישח
אהבה? מדוע תיאטרון של רגשות ואינ
לקט, ולא תיאטרון של מין? מדוע נ
תרת הפגנה פומבית של יכולת מית
הקול והשליטה בשרירי גופו של הא
(„גבוה יותר, רחוק יותר, מהר יותר
ואסורה הפגנת יכולתו המינית, שליט
הגופנית וכושר ביטויו הרגשי של הא
בשעת מישגל? אני מדבר בכל הרצינ

במה קדוש או נעלה יותר אבר־ה
על כל אבר אחר בגופו של אדם? ה
משום שהוא משמש כאבר הולדה? ה
אנו משתמשים בו רק למטרה זו, או ש
הוא משמש לנו גם כמקור הנאה כ
האוזניים, העיניים והפה? האם מש
שהוא משמש לפעמים באמצעי־ביטוי
רגשי־אהבה נעלים? רק אבר זה? ומה
העיניים, הידיים והפה?

מאחר ופעילותו המינית של האדם
נה נעשית לצורך הולדה בלבד, אלא
צורכי הנאה „עקרים” ו„בלתי־קונסטר
טיביים”, באיזו זכות אנו מטילים סיי
על ההנאות שאנשים מבוגרים מפיק
מפעילות מינית שאינה מבוצעת בניג
לרצונו של הזולת? למה אנו מטיל
חרם חברתי על הומו־סכסואלים ולסביו
למי הם מפריעים, ולמי הם מזיקים?
חייו של מי הם מסכנים על־ידי עיסוקי
החורגים מהנורמה? למה תכשירי
כן, ותכשירי מין לא? למה מכונת־גיי
חשמלית כן, וויברטור חשמלי לא?
זה איכפת לכם איך אדם מגיע לסיפ
המיני, כל עוד אין הוא מכריח אח
לעשות משהו בניגוד לרצונכם?

זכותי לא לראות סרטים פורנוגראפ
והצגות־מין בתיאטרון אינה יכולה ל
לול את זכותו של אדם אחר להשתע
או להתגרות בדרך זו, אם זה רצונו.

דברי פרידה

אני מדבר ומדבר, ואת העיקר שכחתי.

במדור זה מגיעה הנהלת־החשבונות הציבורית והפרטית שלי לסיומה, לאחר שנתיים של עבודה ב„העולם הזה”.

את הסיבות להחלטה פיתאומית זו אפ־שר למצוא ברבים מן המדורים שכתבתי:

(א) אני באמת חושב שאין ערך מעשי לכתיבה פובליציסטית. אולי יש לה הש־פעה זעירה, השפעה מצטברת של טיפות־מים הנוספות על סלע, אבל אין לי סבל־נות וזמן להבקיע בדרך זו את הסלע.

(ב) אני שונא שיגרה, ואני מרגיש ש־המדור הפך לשיגרתי אחרי שנתיים. נמ־אס לי לשמש כמכונת תגובה אוטומטית. יש לי הרושם שהקוראים כבר יודעים מ־ראש על מה אכתוב, ובאיזה צורה אגיב על מאורעות השבוע.

די! מספיק! זה הולך לי בקלות רבה מדי. הגיע הזמן לחפש דרך אחרת לחולל מהפכות בעולם. להתחיל הכל מההתחלה,
לפני שהשיגרה תביא עלי הסתיידות ע
קים אינטלקטואלית.

(ג) אין לי טענות ל„העולם הזה”.
עולם לא עבדתי בעתון שהתיר לי
שבועון זה, לכתוב על כל מה ש
בדעתי. אני בהחלט אסיר־תודה על
רות שהוענקה לי כאן במשך זמן רב
כך. הטענות שיש לי לעמודים האחור
של „העולם הזה” — ייתכן מאוד
בעייה שלי ולא בעייה של העיתון. זכ
לפרסם ארוטיקה גרועה אינה נופלת
זכותו של עיתון אחר להדפיס שירה ג
עה. כול ואחאד וטריפו!

(ד) אני רוצה לנוח זמן מה מהז׳א
ולחפש דרכים אחרות להגיד את מה ש
לי להגיד.

זהו זה. הגיע הזמן להיפרד. אני מ
לעתון על האירוח הנאה, ולכם על ת
מת־הלב. להתראות מתישהו, איפש
בדרך כלשהי. סאלאמת!

דן בן אמוץ
מנהל חשבונות